

European
Commission

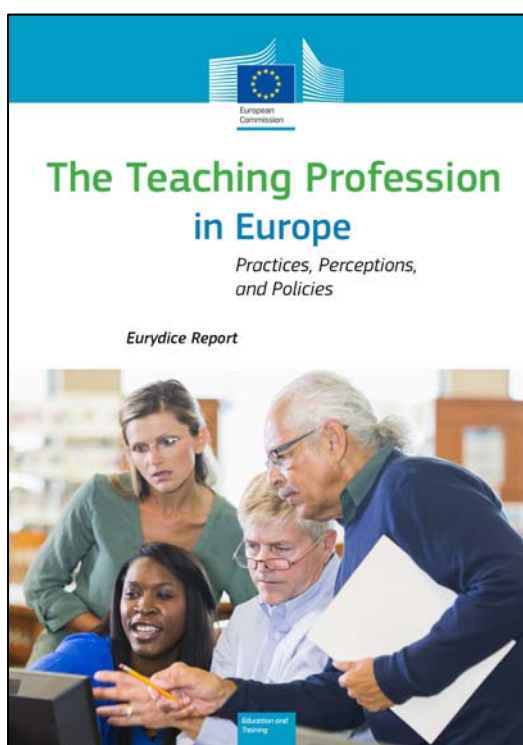
Co to jest Eurydice?

Sieć Eurydice dostarcza informacji i analiz europejskich systemów edukacji i krajowych polityk edukacyjnych. Składa się z 40 biur krajowych w 36 krajach uczestniczących w programie Erasmus+ i jest koordynowana oraz zarządzana przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audio-wizualnego (EACEA) w Brukseli. Publikacje Eurydice są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej sieci lub na życzenie w formie drukowanej. Więcej informacji na temat Eurydice na stronach:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>
oraz www.eurydice.org.pl.

Raport Eurydice

Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny

Czy w dzisiejszych czasach zawód nauczyciela wciąż jest atrakcyjny? W jakich warunkach pracują nauczyciele? Jak są przygotowywani do wykonywania tej pracy? Czy korzystają z wyjazdów zagranicznych?

W roku 2009 Komisja Europejska i Rada UE zwróciły uwagę na potrzebę poprawy jakości kształcenia nauczycieli oraz ich doskonalenia zawodowego, jak również podniesienia atrakcyjności tego zawodu w Konkluzjach Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia ('ET 2020'). Raport „Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny” wpisuje się w dyskusję na temat tychże potrzeb, podejmując analizę zależności między oficjalnymi zapisami regulującymi zawód nauczyciela, a jego odbiorem społecznym oraz praktycznym

wymiarem wykonywania tego zawodu. Publikacja koncentruje się na niemal dwumilionowej grupie nauczycieli zatrudnionych na poziomie szkoły średniej I stopnia (poziom gimnazjum, ISCED 2) w 28 państwach członkowskich UE, Islandii, Liechtensteinie, Czarnogórze, Macedonii, Norwegii, Serbii i Turcji. Dane zawarte w raporcie pochodzą zarówno z zasobów własnych Eurydice, Eurostatu/UOE, a także z analizy wtórnej wyników badania TALIS z 2013 r. Wielość źródeł pozwala zatem na dostarczenie zróżnicowanych danych, zarówno jakościowych jak i ilościowych.

Niniejsze streszczenie stanowi przegląd najważniejszych wniosków z raportu, ze szczególnym uwzględnieniem przejścia między etapem kształcenia a podjęciem pracy w zawodzie, jak również doskonalenia zawodowego nauczycieli i ich służbowych wyjazdów zagranicznych. Przeanalizowano również aspekt demograficzny oraz warunki pracy nauczycieli.

The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies

Zawód nauczyciela w Europie:
polityka, praktyka i odbiór społeczny

Pełna treść raportu jest dostępna na stronie internetowej:
www.eurydice.org.pl

Większość nauczycieli to kobiety. W niedalekiej przyszłości może zabraknąć chętnych do wykonywania tego zawodu

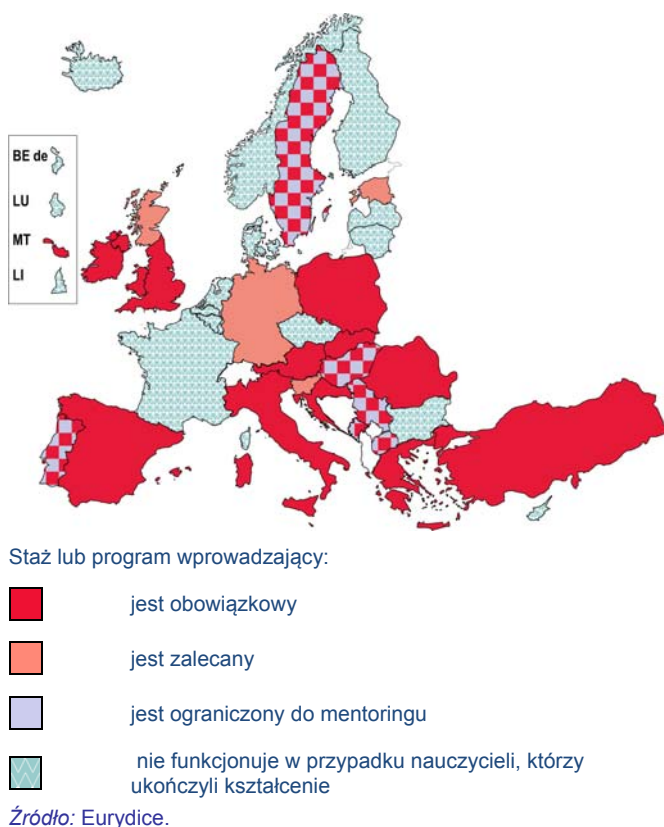
Wśród nauczycieli zdecydowaną większość stanowią kobiety, podczas gdy odsetek mężczyzn zatrudnionych w tym zawodzie wyraźnie spada. Nawet w krajach, gdzie udział kobiet i mężczyzn nauczycieli jest bardziej wyrównany, mężczyźni wykazują wyraźnie mniejsze zainteresowanie podjęciem pracy w tym zawodzie niż w latach ubiegłych.

Dwie trzecie nauczycieli w Europie ma ponad 40 lat, a około 40 proc. wykonujących ten zawód odjedzie na emeryturę w ciągu najbliższych 15 lat. Bez podjęcia działań mających na celu zatrudnianie nowych nauczycieli, w krajach o wyraźnie starzejącej się populacji nauczycieli prawdopodobnie zabraknie kandydatów.

Niemal dwie trzecie krajów europejskich zapewnia początkującym nauczycielom, którzy już ukończyli kształcenie dostęp do stażu (lub tzw. programu wprowadzającego)

Panuje powszechna zgoda co do tego, że okres przejściowy, w którym nowo wykształcony nauczyciel kończy kształcenie i podejmuje pracę w zawodzie jest dla niego kluczowym etapem rzutuującym na dalszą karierę. Okres ten powinien umożliwić mu rozwinięcie kompetencji i nabranie pewności siebie, aby ryzyko wczesnego porzucenia zawodu było jak najmniejsze. Prawie dwie trzecie państw zapewnia początkującym nauczycielom, którzy ukończyli kształcenie, możliwość podjęcia pracy w formie stażu, podczas którego otrzymują wsparcie i mogą uczestniczyć w dodatkowych szkoleniach. Okres ten trwa zazwyczaj rok i sprowadza się często do mentoringu, regularnych spotkań z dyrektorem szkoły i/lub innymi nauczycielami, a także oceny koleżeńskiej. Tam gdzie staż występuje, jest on najczęściej obowiązkowy. Okres ten nie jest tożsamy z praktykami zawodowymi odbywanymi podczas studiów nauczycielskich, a jego przebieg podsumowuje ewaluacja końcowa. We Francji i Luxemburgu, gdzie w czasie studiów przeprowadza się egzaminy konkursowe, program wprowadzający obejmujący płatne nauczanie w szkole jest organizowany w ramach praktyk zawodowych. Jedynie w sześciu krajach europejskich zrealizowanie stażu lub programu wprowadzającego deklaruje nie mniej niż 60 proc. młodych nauczycieli. Odsetek ten jest najwyższy w Zjednoczonym Królestwie i Bułgarii.

Rys. 1. Staż/program wprowadzający dla początkujących nauczycieli, którzy ukończyli kształcenie, odbywany w szkole średniej pierwszego stopnia (ISCED 2) - klasyfikacja wg zaleceń legislacji, 2013/14

Niemal każdy początkujący nauczyciel podejmujący pracę otrzymuje wsparcie mentora

Mimo że nie wszystkie państwa zapewniają młodym nauczycielom w pełni zorganizowany staż lub program wprowadzający, opieka mentora oferowana jest niemal wszędzie. W krajach, gdzie odbycie stażu lub udział w programie wprowadzającym jest obowiązkowe dla nauczycieli szkół publicznych, mentoring stanowi zazwyczaj jeden z elementów programu. W Polsce i Zjednoczonym Królestwie (Irlandia Północna) początkujący nauczyciele korzystają z mentoringu również po zakończeniu stażu. Wśród krajów UE odsetek

nauczycieli poniżej 30 roku życia deklarujących korzystanie z opieki mentora jest ponad trzy razy większy niż tych w wieku 30-39 lat. Świadczy to o potrzebie mentoringu przede wszystkim wśród nauczycieli rozpoczynających swoją karierę zawodową. Mentorami bywają zazwyczaj doświadczeni nauczyciele, często pracujący ze starszymi uczniami, a w niektórych krajach możliwość odpowiedniego szkolenia i wsparcia otrzymują wszyscy nauczyciele.

Nauczyciele deklarują większe potrzeby szkoleniowe w dziedzinie metod nauczania niż w zakresie treści danego przedmiotu

Doskonalenie zawodowe nauczycieli to jeden z priorytetów Unii Europejskiej w jej działaniach na rzecz jakości edukacji. Analiza potrzeb nauczycieli w dziedzinie doskonalenia zawodowego pokazuje, że o ile mają oni poczucie, że są dobrze przygotowani merytorycznie, to nadal poszukują nowych metod dydaktycznych. Nauczyciele deklarują swoje potrzeby doskonalenia się w dziedzinie nowych technologii z nadzieją, że pozwoli im to na tworzenie bardziej nowoczesnej i skutecznej dydaktyki prowadzącej do lepszego wykorzystania potencjału uczniów.

Ponad 50 proc. nauczycieli chciałoby również doskładać się w takich dziedzinach jak praca z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zastosowaniach technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w dydaktyce oraz w zakresie najnowszych technik dydaktycznych. Potrzeby szkoleniowe nauczycieli dotyczą również indywidualnego podejścia do pracy z uczniem, przekazywania uczniom umiejętności międzyprzedmiotowych oraz wsparcia i poradnictwa w wyborze dalszej ścieżki kształcenia.

Oferta dokonania zawodowego nie zawsze odpowiada potrzebom nauczycieli w tym zakresie

W większości krajów doskonalenie zawodowe nauczycieli jest obowiązkowe. Często jednak nauczyciele zgłaszają zastrzeżenia do oferty kursów, która nie odpowiada ich potrzebom szkoleniowym. Tam gdzie potrzeby są największe, oferta zupełnie nie trafia w oczekiwania nauczycieli. Na przykład podczas gdy 38 proc. nauczycieli zgłasza potrzebę doskonalenia w dziedzinie nauczania w środowisku wielokulturowym i wielojęzycznym, jedynie około 13 proc. miało okazję uczestniczyć w takim szkoleniu. Rozbieżności są również widoczne w takich dziedzinach jak wsparcie uczniów i poradnictwo

w wyborze dalszej ścieżki kształcenia, kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czy też w przekazywaniu uczniom umiejętności ponadprzedmiotowych. Z kolei istnieją dziedziny, w których nauczyciele czują się dobrze przygotowani, a oferta doskonalenia zawodowego jest tu akturat dość rozbudowana. Dotyczy to takich obszarów jak znajomość programów nauczania, czy też pogłębianie wiedzy z danego przedmiotu. TIK w nauczaniu to jedyna dziedzina, w której zaobserwowano pewną równowagę pomiędzy ofertą doskonalenia oraz potrzebami nauczycieli.

Rys. 2. Odsetek nauczycieli szkół średnich I stopnia (ISCED 2) deklarujących że ich rozwój zawodowy obejmował doskonalenie w wymienionych poniżej dziedzinach w okresie 12 miesięcy przed badaniem oraz odsetek nauczycieli zgłaszających duże lub umiarkowane zapotrzebowanie na szkolenia z tego zakresu, wynik zbiorczy dla UE, 2013

Źródło: Eurydice, na podstawie OECD, TALIS 2013.

Wiedza o potrzebach nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego sprzyja uporządkowaniu oferty

W niektórych krajach zakres oferty doskonalenia zawodowego jest ustalany przez władze krajowe, podczas gdy w innych władze najwyższego szczebla interweniują wyłącznie w dziedzinach objętych reformą. Ciekawy jest fakt, że w krajach, w których nauczyciele częściej wyrażają duże potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego, władze edukacyjne najwyższego szczebla częściej angażują się w definiowanie tego zakresu.

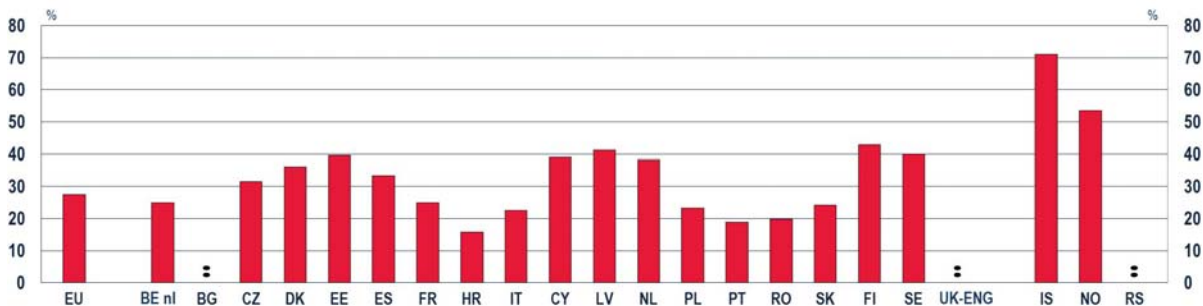
Można więc stwierdzić, że występuje wyraźna zależność pomiędzy potrzebami nauczycieli a formułowaniem polityki w dziedzinie ich doskonalenia zawodowego. W związku z tym doskonalenie zawodowe nauczycieli wydaje się być dziedziną, która na pewno skorzysta na zacieśnieniu współpracy pomiędzy władzami najwyższego szczebla, szkołami i nauczycielami zapewniając, że głos nauczycieli będzie wysłuchany i respektowany.

Mniej niż jedna trzecia nauczycieli korzystała z wyjazdów zagranicznych w ramach swoich obowiązków służbowych

W Unii Europejskiej 27 proc. nauczycieli podróżowało przynajmniej raz za granicę w celach służbowych. Jak wynika z poniższego wykresu największy odsetek nauczycieli biorących udział w mobilności odnotowały kraje skandynawskie i nadbałtyckie. We wszystkich badanych krajach z wyjątkiem Islandii nauczyciele języków obcych byli najbardziej mobilni w porównaniu do nauczycieli innych przedmiotów. To właśnie nauczyciele języków obcych najczęściej wskazują na wyjazdy zagraniczne jako formę

kształcenia i doskonalenia zawodowego. W Unii Europejskiej ponad połowa nauczycieli języków obcych wyjeżdżała za granicę w celach służbowych. Taki wyjazd to okazja do stosowania w praktyce języka, którego na codzień uczą, a także możliwość pogłębienia wiedzy o kulturze danego kraju, którą mogą następnie przekazać uczniom. Szkoda, że pozostałe ponad 40 proc. nauczycieli-językowców nie miało dotąd takich możliwości.

Rys. 3. Odsetek nauczycieli szkół średnich i stopnia (ISCED 2) którzy wyjeżdżali za granicę w celach służbowych, 2013

Źródło: Eurydice, na podstawie OECD, TALIS 2013.

Program Erasmus+ jest głównym źródłem wspierania zagranicznej mobilności nauczycieli

W Unii Europejskiej program Erasmus+, którego wdrażanie zaplanowano na lata 2014-2020, jest najważniejszym źródłem finansowania zagranicznej mobilności nauczycieli. Dzięki temu programowi zarówno absolwenci kierunków nauczycielskich, jak i aktywni zawodowo nauczyciele mogą ubiegać się o dofinansowanie na kształcenie i doskonalenie zawodowe za granicą, a także mogą uczestniczyć w projektach międzynarodowych obejmujących między

innymi wyjazdy tego typu. Niemal jedna czwarta biorących udział w mobilności nauczycieli wyjechała za granicę w celach służbowych w ramach programu Erasmus+, podczas gdy ze wsparcia programów krajowych, czy też regionalnych, skorzystała tylko jedna dziesiąta.

Krajowe programy wsparcia dla mobilności nauczycieli funkcjonują w ponad połowie krajów europejskich, przeważnie w Europie Zachodniej i Północnej.

W ocenie atrakcyjności zawodu nauczyciela trzeba wziąć pod uwagę wiele różnych jego aspektów

Warunki pracy nauczyciela takie, jak: status zawodowy, zarobki, czy wymiar czasu pracy różnią się znacząco w Europie. Niektóre z tych elementów wpływają wyraźnie na poziom satysfakcji zawodowej nauczycieli oraz na odbiór społeczny tego zawodu.

Raport przynosi także informację, że na odbiór społeczny zawodu nauczyciela wpływają takie czynniki jak relacje z uczniami, współpraca z innymi nauczycielami czy też system oceniania jego pracy zawodowej.

Pełen tekst raportu *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies* jest dostępny pod adresem:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:The_Teaching_Profession_in_Europe:_Practices,_Perceptions,_and_Policies

Więcej informacji o zawodzie nauczyciela w Europie jest także dostępne w formie opisów krajowych:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Teachers_and_Education_Staff